

УДК [338.43:631.147]:502.131.1(477)

С. І. Тодорюк,

к. е. н., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Н. Я. Кутаренко,

к. е. н., асистент кафедри економіки підприємства та управління персоналом,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ДЕТЕРМІНАНТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ОРГАНІЧНОМУ СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

S. Todoruk,

Ph.D. in Economics, assistant of Department of business economics and Human Resource management,
Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

N. Kutarenko,

Ph.D. in Economics, assistant of Department of business economics and Human Resource management,
Chernivtsi Yuriy Fedkovich National University

SUSTAINABLE DEVELOPMENT DETERMINANTS IN ORGANIC FARMING OF UKRAINE

Розглянуто особливості базових детермінант сталого розвитку та окреслено переваги від впровадження вітчизняного органічного сільського господарства з позицій переходу на модель сталого розвитку аграрних підприємств.

The article analyses the features of the basic determinants of sustainable development and outlines the benefits of the introduction of domestic organic farming from the position of passage to a model of sustainable development of agricultural enterprises.

Ключові слова: детермінанти сталого розвитку, органічне сільське господарство, альтернативні методи господарювання аграрних підприємств.

Key words: determinants of sustainable development, organic farming, alternative methods of management of agricultural enterprises.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Екологічна ситуація у нашій державі з позицій національної концепції сталого розвитку нагально потребує переходу від дискретного до безперервного процесу урахування екологічних факторів у процесі життєдіяльності суспільства щодо збереження якості навколишнього природного середовища [22, с. 53]. При цьому найбільших трансформаційних змін зазнає аграрний сектор економіки, для якого одним зі шляхів реалізації екологічно збалансованого розвитку є застосування альтернативних методів сільського господарства, у першому ряду з яких — органічне.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематиці сталого розвитку, розгляду його детермінант присвячені праці іноземних та вітчизняних науковців, зокрема Н. Грабак [5], Ж. Гурвича [6], Ю. Лопатинського [15], І. Шувара [26] та ін. Водночас існує потреба у поглибленні наукових системних досліджень щодо окреслення детермінант сталого розвитку в органічному сільському господарстві України.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є розгляд детермінант сталого розвитку через призму органічного сільського господарства та окреслення переваг від

впровадження альтернативних методів господарювання для аграрних підприємств в Україні.

ОСНОВНИЙ ВИКЛАД

Сталий розвиток формується та забезпечується його детермінантами. У суспільстві, за трактуванням Ж. Гурвича [6], детермінант — це універсальний чинник, який стимулює інтегрування окремих реалій суспільної дійсності в соціальні рамки або середовище, позиціонуючи зазначені реалії у визначеному місці соціального простору, детермінант їх наповнює змістом, зумовленим функціональною спрямованістю зазначеного середовища.

Серед багатьох трактувань економічної детермінанти сталого розвитку розглянемо таке, що засноване на теорії максимального потоку сукупного доходу Хікса-Ліндаля, який може бути забезпечений за умови, принаймні, збереження сукупного капіталу, за допомогою якого й одержується цей дохід [11, с. 4]. Зазначена концепція передбачає оптимальне використання обмежених ресурсів і використання екологічних, природо-, енерго- і матеріалозберігаючих технологій, включаючи продукування та переробку сировини, створення екологічно прийнятної продукції, мінімізацію, переробку і знищення відходів. Однак при вирішенні питань про те, який капітал повинен зберігатися (наприклад, фізичний або природний, чи людський капітал) і якою мірою різні види капіталу є взаємозамінними, а також при вартісній оцінці цих активів, особливо екологічних ресурсів, виникають проблеми правильної інтерпретації та розрахунку. Є два види стійкості — слабка, коли мова йде про не зменшуваний у часі природний та виробничий капітал, і сильна — коли повинен не зменшуватися природний капітал (причому частина прибутку від продажу невідновних ресурсів повинна спрямовуватися на збільшення цінності відновлюваного природного капіталу) [11, с. 4]. Отже, узагальнено економічна детермінанта означає максимізацію кінцевого результату при ефективному та збалансованому використанні ресурсів, зокрема в аграрному виробництві — природних.

Соціальна детермінанта тісно пов'язана з економічною та узагальнено охоплює підтримання належного рівня життя населення, забезпечення умов для збереження здоров'я, створення місць прикладання праці, забезпечення певного рівня доходів громадян, можливості задоволення культурних і естетичних потреб, протидія дискримінації. Вагома роль належить добробуту суспільства як такого. Не випадково у Цілях розвитку тисячоліття [24]

перша — зниження рівня бідності. Запорукою цього є формування середнього класу, що особливо актуально для сільської місцевості. У рамках концепції людського розвитку людина є не об'єктом, а суб'єктом розвитку. Спираючись на розширення можливостей вибору людини як головної цінності, концепція сталого розвитку передбачає, що людина повинна брати участь у процесах, які формують сферу її життєдіяльності, сприяти прийняттю та реалізації рішень, контролювати їх виконання [11, с. 5]. Соціальна детермінанта стосується соціальної справедливості, запорукою реалізації чого є формування громадянського суспільства. У сукупності це має призвести до зростання соціального капіталу. Водночас, у дещо звуженому трактуванні не варто відкидати такі складові, як рівень та умови життя населення сільської місцевості. У соціально-екологічному плані важливим є посилення соціальної екологічної відповідальності, підвищення рівня аграрної культури тощо.

Екологічна детермінанта стосується збереження фізичної і біологічної ресурсної бази й екосистеми [2]. Людина та сфера виробництва згубно впливають на екологічний стан навколишнього середовища, порушується природна рівновага та здатність природи до самовідновлення чи пристосування до змін. Безконтрольно використовуються ресурси, нищиться біосфера, забруднюється атмосфера, скорочується біологічне різноманіття, відбувається деградація ґрунтів, забруднюються річки та водойми, знищуються водні ресурси, руйнується озоновий шар, не нормується внесення добрив, нітратів і пестицидів, вирубаються ліси тощо. Усе це призводить до погіршення екологічної ситуації у світі, зокрема — у аграрному секторі національної економіки.

При цьому зазначені детермінанти повинні розглядатись у цілісності, насамперед — за принципом системного підходу, згідно з яким усі елементи системи виконують свої окремі функції, але при цьому є взаємодоповнюючими та взаємозалежними, а тому повинні розглядатись у сукупності. Як зазначає О. Кулініч, економічні та соціальні елементи, взаємодіючи один з одним, породжують такі нові завдання, як досягнення справедливості всередині одного покоління (наприклад, щодо розподілу доходів) та надання цілеспрямованої допомоги бідним верствам населення. Механізм взаємодії економічного й екологічного елементів — збалансування сфери виробництва та її впливу на навколишнє середовище з відновленням природи та її ресурсів. Нарешті, зв'язок соціаль-

ного та екологічного елементів викликав інтерес до таких питань, як внутрішньопоколінна і міжпоколінна рівність, включаючи дотримання прав майбутніх поколінь та участі населення у процесі прийняття рішень [12, с. 28—29].

Практичною реалізацією концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки є органічне сільське господарство, яке створює передумови для відносно рівномірного розвитку всіх трьох взаємопов'язаних систем, а саме: економічної, екологічної і соціальної.

Вітчизняні вчені переконані, що розвиток виробництва органічної продукції надаватиме певні соціальні переваги [9, с. 116; 10, с. 7; 16, с. 200].

Серед основних аргументів, які висловлюють вчені щодо важливості органічної продукції для людства та основних мотивів її споживання, є висока якість такої продукції, яка підтверджується різними науковими дослідженнями (табл. 1).

Зазначимо, що одним із важливих доказів на користь споживання органічної продукції є менший вміст нітратів та пестицидів, адже вони пагубно впливають на організм людини. Так, за оцінкою Інституту екогігієни і токсикології імені А.І. Медведя, приблизно 67% пестицидів, які використовуються в Україні, здатні здійснювати негативний вплив на репродуктивну функцію людей [18, с. 6].

Звичайно, що споживання органічної їжі не гарантує відсутність проблем зі здоров'ям для населення, а є лише важливим компонентом раціонального та здорового способу харчування [1]. На думку Ю. Степанова та Д. Птушкіної, вживання органічної продовольчої продукції повинно принести користь у довгостроковій перспективі зниженням кількості генетичних мутацій у нащадків [20, с. 99].

Варто зауважити, що в умовах, коли на селі ще й досі не сформовано повноцінного ринку праці, що є наслідком непродуманої руйнації колективної власності, і в результаті відбуваються скорочення попиту на робочу силу та міграція сільських жителів у пошуках роботи [19, с. 388], доцільно шукати нові шляхи подолання безробіття. Дослідження вчених свідчать, що розвиток виробництва органічної про-

Таблиця 1. Порівняння якості продуктів органічного та конвенційного (традиційного) сільського господарства

Аспекти якості	Тенденція*	Пояснення
Сполуки з бажаними властивостями		
Вітаміни	→	Вміст вітаміну С у фруктах, овочах, молоці: вищий на 5-90%
Вторинні метаболіти	→	Вміст поліфенолу у фруктах, овочах, вині: вищий на 10-50%
Сенсорна якість	→	Менший вміст води може мати позитивний вплив на отримання задоволення від споживання органічних фруктів або овочів
Сполуки з небажаними властивостями		
Нітрати	↑	Органічні овочі містять на 10-40% менше нітратів
Залишки пестицидів	↑	В органічних фруктах у 200 разів менше; в органічних овочах у 250 разів менше, ніж у вирощених конвенційним способом
Патогенні мікроорганізми	→	На вміст мікотоксину впливають агрономічні заходи

Пояснення до таблиці:

- * — Висновки обґрунтовані результатами семи досліджень зі спеціальної літератури.
- ↑ — Органічні продукти мають кращі показники, ніж конвенційні.
- — Органічні продукти мають невелику перевагу над конвенційними.

Джерело: [1].

дукції надасть можливість створити додаткові робочі місця у сільській місцевості [7, с. 204], оскільки використовується на 20—30% більше ручної праці та часу, що значною мірою може вирішити проблему зайнятості сільського населення [5, с. 23], з чим погоджуємось.

Отже, відповідно до орієнтирів соціальної складової сталого розвитку органічне виробництво має дві основні цілі: по-перше, забезпечення ринку продовольством, яке корисне для споживачів, по-друге, покращення умов виробництва та проживання у сільських місцевостях [3, с. 59—61], адже процес вирощування органічної продукції більш трудомісткий, тож може забезпечувати додаткову зайнятість для відносно надлишкового сільського населення країни [14, с. 124].

Вчені переконують, що перехід на засади органічного сільськогосподарського виробництва дасть можливість вирішити ряд екологічних проблем в Україні [7; 8].

Наприклад, за результатами дослідження впровадження альтернативних методів землеробства на ґрунтах Лісостепу України, прослідковується поліпшення агрохімічних показників родючості ґрунту, зменшення забур'яненості посівів на 25—40% та кількості шкідників сільськогосподарських культур, посилення біологічної активності ґрунту на 6,5—7,5% тощо [25].

Як зазначає М. Кобець, у науковій літературі побутує думка, що при відмові від хімізації сільськогосподарського виробництва відбу-

вається зниження врожайності культур на 30—40 % порівняно з традиційними методами господарювання [10, с. 11]. Проте, як переконує І. Шувар з досвіду САТ "Обрій" і інших підприємств, із застосуванням органічного виробництва можна не лише утримати врожайність на попередньому рівні, а й навіть підвищити її рівень [26, с. 240]. Таку ж думку висловлюють С. Антонець та інші, зазначаючи, що за рахунок підвищення родючості ґрунтів у майбутньому можна буде досягти рівня врожайності притаманного традиційному господарюванню [17, с. 28].

Економічна ефективність діяльності органічних господарств є однією із суттєвих переваг для мотивації виробників, так, у деяких випадках, прибутковість може бути навіть вищою, ніж у традиційних господарств завдяки меншим витратам на виробництво і додаткову вартість за надбавки у ціні [4, с. 36]. Як зазначає О. Томашевська, націнка на органічні продукти здебільшого становить 20—30%, а в Україні та деяких інших країнах світу в окремих випадках вартість "органіки" може бути на 50—300% вище, ніж неорганічних аналогів [23, с. 163], з чим варто погодитися. Окрім того, за оцінками Н. Бородачевої, органічна продукція є конкурентоспроможною на зовнішньому ринку [3, с. 59—61]. Такої ж думки і В. Сучкова, яка зазначає, що конкурентна перевага української органічної продукції досягається, оскільки її мінімальна ціна, порогом якої є собівартість, є нижчою за мінімальну ціну органічної продукції європейських країн [21, с. 110].

Беручи до уваги поступовий перехід на принципи сталого розвитку та пошук процесів євроінтеграції в Україні, які стимулюють до перейняття зарубіжного досвіду застосування альтернативних методів господарювання, та враховуючи зазначене, окреслимо переваги від впровадження вітчизняного органічного сільського господарства у різних напрямках [7, с. 204; 8, с. 85; 10, с. 19]:

1) соціальні: збільшення робочих місць у сільській місцевості; створення нових перспектив для малих та середніх агроформувань; формування належних умов для розвитку сільських територій; можливість споживати здорові, безпечні та якісні агропродовольчі продукти, турбота про здоров'я нації тощо;

2) екологічні: зменшення антропогенного навантаження на навколишнє середовище внаслідок ведення агровиробництва; сприяння збереженню та відтворенню родючості ґрунтів; охорона довкілля та забезпечення біорізнома-

ніття, природні умови утримання тварин; використання науково обґрунтованих сівозмін; припинення забруднення водних ресурсів, зменшення викидів в атмосферу парникових газів тощо;

3) економічні: ресурсозбереження та зменшення енергоємності сільськогосподарського виробництва; зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування дорогих хімікатів; забезпечення конкурентоспроможності продукції сільського господарства на внутрішньому і світовому ринках та ін.

Наша держава має всі шанси використати ці переваги для забезпечення своєї продовольчої незалежності та вирішити низку екологічних проблем, пов'язаних із нераціональним використанням природних ресурсів [13, с. 30].

ВИСНОВКИ

Отже, соціально-еколого-економічний розвиток України має ґрунтуватися на принципах врахування можливостей природних комплексів і поступового зниження негативної дії антропогенного впливу на довкілля. Дієвим механізмом переходу на модель сталого розвитку аграрних підприємств є впровадження органічного сільського господарства. Адже це зумовлює подолання негативних тенденцій екологічної кризи в країні; забезпечення населення високоякісною та безпечною продукцією харчування; створення нових робочих місць у сільській місцевості; покращення економічного розвитку окремих сільськогосподарських територій шляхом досягнення економічного зростання кожного окремого учасника сільськогосподарського виробництва. Як наслідок, досягається синергетичний ефект реалізації суспільних благ.

Література:

1. Альфьолді Т. Переваги якості органічних харчових продуктів [Електронний ресурс] / Т. Альфьолді, Г. Висс // OrganicUa. — 2009. — № 01. — Режим доступу: <http://organic.ua/ru/tnmk/612-perevagy-jakosti-organichnyh-harchovyh-produktiv>
2. Білорус О. Імперативи сталого розвитку в епоху глобалізації [Електронний ресурс] / О. Білорус, Ю. Мацейко // Економічний часопис-XXI: Науковий журнал. — 2002. — № 3. — С. 3—8. — Режим доступу: <http://soskin.info/ea/2002/3/20020390.html>
3. Бородачева Н. Спрос и предложение на рынке органических продуктов / Н. Бородачева // Агроперспектива. — 2004. — № 9. — С. 59—61.

4. Гаяс А. Органічне агровиробництво: нові ринкові можливості та виклики (для виробників зерна в Україні) / А. Гаяс, М. Капштик, Ю. Бакун // Матеріали Проекту "Якість зерна та система кредитування сільського господарства в Україні — фаза II", м. Київ, 2008. — 71 с.
5. Грабак Н.Х. Екологічний напрям у землеробстві та його перспектива / Н.Х. Грабак // Наукові праці: науково-методичний журнал. — Миколаїв: Вид во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. — Вип. 140. Том 152. — С. 20—25.
6. Гурвич Ж. Дialeктика и социология / Пер. с фр. Gurvitch G. Dialectique et sociologie / Ж. Гурвич. — Краснодар: Кубанский госуниверситет, НИЦ "Регион-Юг", 2001. — 294 с.
7. Довгань О.М. Органічне виробництво: сутність, об'єктивна необхідність, ефективність / О.М. Довгань, Я.В. Мандибуря // Сталий розвиток економіки. — 2013. — № 1. — С. 200—206.
8. Дудар О.Т. Організаційно-економічні основи формування і розвитку органічного агровиробництва / О.Т. Дудар // Вісник Тернопільського національного економічного університету. — 2009. — Вип. 3. — С. 80—86.
9. Зайчук Т.О. Вітчизняний ринок екологічно чистих продуктів харчування та шляхи його розвитку / Т.О. Зайчук // Економіка та прогнозування. — 2009. — № 4. — С. 114—125.
10. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку / М.І. Кобець // Проект "Аграрна політика для людського розвитку". — К., 2004. — 22 с.
11. Комплексне порівняльно-правове дослідження відповідності законодавства України ACQUIS COMMUNAUTAIRE у сфері торгівлі та сталого розвитку, у тому числі соціальна політика та захист довкілля [Електронний ресурс]. — К.: Міністерство юстиції України, 2011. — 119 с. — Режим доступу: www.minjust.gov.ua/file/23509
12. Кулініч О.М. Сталий розвиток національної екології як ознака цивілізаційних процесів ХХІ століття / О.М. Кулініч // Актуальні проблеми економіки. — 2012. — № 1 (127). — С. 25—31.
13. Кутаренко Н.Я. Державна підтримка у сфері органічного аграрного виробництва / Н.Я. Кутаренко // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. (Серія: Економічні науки). — 2011. — № 3 (51). — С. 30—36.
14. Лопатинський Ю.М. Перспективи розвитку виробництва органічної продукції в Україні / Ю.М. Лопатинський // Організаційно-економічні та правові проблеми розвитку сільського господарства та сільських територій: Збірник наукових доповідей та статей. Ювіл. видання / За ред. проф. Ю. Губені та проф. С. Матковського. — Львів: Українські технології, 2012. — С. 123—127.
15. Лопатинський Ю.М. Складові забезпечення сталого розвитку агроєкосистем / Ю.М. Лопатинський, Т.А. Шкабара // Економіка АПК. — 2002. — № 10. — С. 63—68.
16. Найда І.С. Органічне землеробство як пріоритетний напрям соціоекономічного розвитку сільського господарства України / І.С. Найда, Г.М. Запша // Бізнес Інформ. — 2015. — № 1. — С. 200—204.
17. Органічне землеробство: з досвіду ПП "Агроєкологія" Шишацького району Полтавської області: практичні рекомендації / С.С. Антонець, А.С. Антонець, В.М. Писаренко та ін. — Полтава: РВВ ПДАА, 2010. — 200 с.
18. Пестициди // Інформаційний вісник Федерації органічного руху. — 2007. — № 02 (I—MMVII). — С. 6—7.
19. Сава А.П. Проблеми безробіття сільського населення та шляхи його вирішення / А.П. Сава, М.Г. Саєнко, О.М. Довгань // Науковий вісник НЛТУ України. — 2012. — Вип. 22.10. — С. 388—397.
20. Степанов Ю.М. Здорова сучасна людина: сьогодення та майбутнє / Ю.М. Степанов, Д.О. Птушкіна // Гастроентерологія. — 2014. — № 3. — С. 97—102.
21. Сучкова В.М. Методичні підходи до обґрунтування ціни пропозиції на органічну продукцію / В.М. Сучкова // Економіка АПК. — 2009. — № 5. — С. 110—115.
22. Тодорюк С.І. Економічне регулювання у реалізації принципів екологізації аграрного сектора економіки України / С.І. Тодорюк // Агросвіт. — 2014. — № 16. — С. 53—58.
23. Томашевська О.А. Органічне виробництво у світі: реалії та перспективи / О.А. Томашевська // Інноваційна економіка. — 2013. — № 6. — С. 161—164.
24. Цілі розвитку Тисячоліття. Україна — 2013. Національна доповідь. — К.: Міністерство економічного розвитку і торгівлі України / ПРООН, 2013. — 178 с.
25. Шувар І.А. Біологізація землеробства — невід'ємна складова продовольчої і екологічної безпеки України / І.А. Шувар, І.Б. Мазур, М.Ю. Назар, Б.І. Шувар // Науковий потенціал світу — 2006: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., 18—19 вересня 2006 р. — Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2006. — Т. 9. — С. 17—20.
26. Шувар І.А. Екологічні основи збалансованого природокористування / І.А. Шувар,

В.В. Снітинський, В.В. Бальковський. — Львів: Книги XXI, 2011. — 759 с.

References:

1. Al'foldi, T. (2009), "The benefits of organic food quality", Organic Ua., [Online], vol. 1, available at: <http://organic.ua/ru/tnmk/612-perevagy-jakosti-organichnyh-harchovyh-produktiv>

2. Bilorus, O. (2002), "The imperative of sustainable development in the era of globalization", Ekonomichnyj chasopys — XXI: Naukovyj zhurnal, [Online], vol. 3, available at: <http://soskin.info/ea/2002/3/20020390.html>

3. Borodacheva, N. (2004), "Supply and demand in the market of organic products", Agroperspektiva, vol. 9, pp. 59—61.

4. Halias, A. (2008), "Organic agricultural production, new market opportunities and challenges (for grain producers in Ukraine)", Materialy Proektu "Yakist' zerna ta systema kredytuvannia sil's'koho hospodarstva v Ukraini — faza II", Kyiv, Ukraine, 71 p.

5. Hrabak, N. Kh. (2011), "The ecological trend in agriculture and its prospect", Naukovipratsi: naukovo-metodychnyj zhurnal, vol. 140. Tom 152, pp. 20—25.

6. Gurvich, Zh. (2001), Dialektika i sociologija, [Dialectics and sociology], NIC "Region-Jug", Krasnodar, Rossija.

7. Dovhan', O.M. (2013), "Organic production: the nature, objective necessity, efficiency", Stalyj rozvytok ekonomiky, vol. 1, pp. 200—206.

8. Dudar, O.T. (2009), "Organizational — economic bases of formation and development of organic agricultural production", Visnyk Ternopil's'koho natsional'noho ekonomichnoho universytetu, vol. 3, pp. 80—86.

9. Zajchuk, T.O. (2009), "The domestic market of organic foods and ways of its development", Ekonomika ta prohnozuvannia, vol. 4, pp. 114—125.

10. Kobets', M. I. (2004), "Organic farming in the context of sustainable development", Proekt "Ahrarna polityka dlia liuds'koho rozvytku", Kyiv, Ukraine, 21 p.

11. Ministry of Justice of Ukraine (2011), "Comprehensive comparative legal study of the conformity of Ukraine ACQUIS COMMUNAUTAIRE in trade and sustainable development, including social policy and environmental protection", available at: www.minjust.gov.ua/file/23509

12. Kulinich, O.M. (2012), "Sustainable development of the national ecology as a sign of civilization processes XXI century", Aktual'ni problemy ekonomiky, vol. 1 (127), pp. 25—31.

13. Kutarenko, N.Ya. (2011), "State support in organic agricultural production", Visnyk Do-

nets'koho natsional'noho universytetu ekonomiky i torhivliim. M. Tuhan-Baranov's'koho, (Serii: Ekonomichni nauky), vol. 3 (51), pp. 30—36.

14. Lopatyns'kyj, Yu.M. (2012), "Prospects for organic production in Ukraine", Orhanizatsijno-ekonomichni ta pravovi problemy rozvytku sil's'koho hospodarstva ta sil's'kykh terytorij: Zbirnyk naukovykh dopovidej ta statej. Yuvil. Vydannia, L'viv, Ukraine, pp. 123—127.

15. Lopatyns'kyj, Yu.M. (2002), "The components of sustainable development of agro-ecosystems", Ekonomika APK, vol. 10, pp. 63—68.

16. Najda, I.S. (2015), "Organic farming as a priority socio-economic development of agriculture in Ukraine", Biznes Inform, vol. 1, pp. 200—204.

17. Antonets', S.S. Antonets', A.S. Pysarenko, V.M., (2010), "Organic farming: the experience of PP "Agroecology" Shyshatskyj Poltava region: practical advice", Poltava, Ukraine, 200 p.

18. (2007), "Pesticides", Informatsijnyj visnyk Federatsii orhanichnoho rukhu, vol. 2 (I-MMVII), pp. 6—7.

19. Sava, A.P. (2012) "The problems of rural unemployment and ways of it resolve", Naukovyj visnyk NLTU, vol. 22.10, pp. 388—397.

20. Stepanov, Yu.M. (2014), "Healthy modern man: Present and Future", Hastroenterolohiia, vol. 7, pp. 97—102.

21. Suchkova, V.M. (2009), "Methodological approaches to justification of the offer price for organic products", Ekonomika APK, vol. 5, pp. 110—115.

22. Todoriuk, S.I. (2014), "Economic regulation of implementing the principles of the greening of the agricultural sector of Ukraine", Ahrosvit, vol. 16, pp. 53—58.

23. Tomashevs'ka, O.A. (2013), "Organic production in the world: realities and prospects", Innovatsijna ekonomika, vol. 6, pp. 161—164.

24. Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013), "Millennium Development Goals". Ukraina — 2013", Natsional'na dopovid', p. 178.

25. Shuvar, I.A. (2006), "Biologization agriculture — an integral part of food and environmental safety of Ukraine", Naukovyj potencial svitu — 2006: materialy III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 18—19 veresnia 2006 r., Dnipropetrovsk: Naukaiosvita, Ukraine, vol. 9, pp. 17—20.

26. Shuvar, I.A. (2011), Ekolohichni osnovy zbalansovanoho pryrodokorystuvannia [Ecological foundations of sustainable nature], Knyhy XXI, L'viv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2015 р.